

PETR NOVOTNÝ

ECER 2001: EVROPSKÁ KONFERENCE PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU

ECER 2001: European Conference of Educational Research

V roce 2001 hostila konferenci Evropské asociace pedagogického výzkumu (EERA) pod tradičním názvem Evropská konference pedagogického výzkumu (ECER) Université Charles de Gaulle v Lille ve Francii. Paralelně s touto konferencí s angličtinou jako jednacím jazykem zde v tomtéž termínu, tedy 5. až 8. září 2001, probíhala a v některých bodech programu se s ní také překrývala francouzsky vedená konference Novinky ve výzkumu vzdělávání a výchovy (AECSE).

Kromě asi pěti set výzkumníků z celé Evropy od finského Joensuu po řecké Thessaly či od Lisabonu po Moskvu jsme v Lille mohli potkat také zástupce mimoevropského světa z Turecka, Íránu, Hong Kongu, Japonska nebo Spojených států amerických. Českou republiku fyzicky zastupovali tři reprezentanti Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně. Milada Rabušicová vystoupila s příspěvkem *Role rodičů jako výchovných a sociálních partnerů školy v České republice – analýza médií a legislativy*. Milan Pol a Petr Novotný prezentovali téma *Kultura české školy a strategie jejího rozvoje. Předvýzkum*.

Jednání konference bylo rozděleno celkem do dvaadvaceti sekcí, z nichž některé probíhaly po celou dobu trvání konference, jiné třeba jen ve dvou půldnech. Bohužel, při uvedeném množství příspěvků a sekcí opravdu nebylo v silách žádného účastníka udržet si přehled o celém dění. Zajímavé momenty přinášelo společné jednání některých z těchto sekcí, které bylo voleno tehdy, když byla na pořadu jednání témata spojující jejich zaměření. Tak se např. pro určitou část jednání propojily sekce pro výzkum kurikula a sekce věnovaná hodnocení studentů.

V programu kromě mnoha vystoupení zazněly také dvě klíčové přednášky. Marc Depaepe z univerzity v belgickém Leuvenu podnětně a vtipně glosoval přínos pedagogického výzkumu a „pedagogického vědění“ pro praktické a profesionální účely v průběhu 20. století. Ingrid Gogolinová z Hamburské univer-

zity zase naznačila výzvy pro pedagogický výzkum vycházející z jazykové a kulturní diverzity sjednocující se Evropy.

ECER možná na rozcestí

Přestože na konferenci zaznělo mnoho zajímavých podnětů a bylo prezentováno mnoho kvalitně zpracovaných výzkumných prací, jakoby se nad celou konferencí vznášel otazník, zda není na jakémisi rozcestí. Je jistě zajímavé si v této souvislosti povšimnout, že konference měla takřka o polovinu méně účastníků než konference minulá (ECER 2000 ve skotském Edinburgu) a ne všechny významné postavy evropského pedagogického výzkumu se zde objevily.

Podstatnější je ovšem určité pnutí, jistě tvůrčí, které se rýsovalo za obsahovou náplní konference. Jde o pnutí vzniklé jednak tlakem mnoha nároků na pedagogický výzkum zvnějšku a dále určitým vnímáním priorit uvnitř výzkumnické komunity. Tak především, chce-li být Evropská asociace pedagogického výzkumu skutečně evropskou, musí se orientovat také na ona tzv. evropská témata (jazykové vzdělávání, trh práce a vzdělávání, celoživotní učení, problémy občanské identity atd.). Sem směřují také pro výzkum nikoliv nevýznamné „evropské“ zdroje financí a jiné podpory. Tato témata se však nemusí vždy protnout se zájmem výzkumníků, jelikož námětů atraktivních pro výzkum je jistě mnohem více.

Jiné pnutí vyplývá z přání postavit pedagogický výzkum na místo, které mu patří, ve vztahu ke vzdělávací politice a vůbec procesům rozhodování v otázkách výchovy a vzdělávání. Christopher Day a Dolf van Veen, editoři sborníku, o kterém se ještě zmíním, to vidí takto: pokud to nebudou výzkumníci, kdo vybuduje spojení mezi praxí, politikou a výzkumem, ztratí pedagogický výzkum schopnost ovlivňovat procesy rozhodování. Proto právě tito dva výše jmenovaní a také další významní představitelé asociace usilují o hledání a rozvíjení takových témat, která propojí výzkum a praxi.

A další pnutí vzniká uvnitř asociace nerovnoměrným pokrytím výzkumného pole. Z rozložení témat jednotlivých prezentací v programu konference, ale také z obsazení jednotlivých sálů, ve kterých se odehrávaly jednotlivé sekce, by bylo možno vystopovat trendy určující současné dění v rámci EERA. Zjevný kontrast byl vidět v zaujetí pro věc a ve schopnosti zaplnit větší učebnu v sekcích, které jsou zaštitěny některou ze sítí v rámci EERA, a v sekcích, kde takovéto zaštitění není. Tam, kde nevzniká jakási komunita uvnitř asociace založená na sdíleném tématu, někdy skomírá vzájemná komunikace i účast. Prioritními tématy podle těchto kritérií nebyly na konferenci kvalita a efektivita práce škol, ani například otevřené a distanční vzdělávání. Kde tedy priority leží?

Zdá se, že zejména v oblasti vzdělávání učitelů. Zde jsou skloňována především slova reflektivní praxe (reflective practice), spolupráce či profesionální podpora. Mezi vrcholy konference v této oblasti patřila prezentace projektu Akční výzkum v učitelském vzdělávání (ARTE) se zastoupením Nizozemí, Británie, USA a Ruska. Věnujme se tedy chvíli této prezentaci jako ukázce toho

nejlepšího z konference. Ve zmíněných čtyřech zemích byl podle podobného konceptu proveden pokus zavést techniky akčního výzkumu do procesu dalšího vzdělávání učitelů. Každá z dílčích studií pak upozornila na jiný aspekt tohoto procesu. Americký tým poukázal na rozdílné vnímání úkolu (akčního výzkumu) učiteli začínajícími a zkušenými – začínající učitelé se koncentrovali více na témata každodenní, na problémy výuky a kázně, zatímco zkušení učitelé hledali způsob jak zastřešit své dílčí zkušenosti a sdělit je druhým. Nizozemský tým se zase koncentroval na jakési body obratu ve vývoji učitelova profesního sebepečení a dal určité návrhy, jak s těmito body obratu pracovat. Ruský tým poukázal na obtížnost a dlouhodobost procesů změny individuálního přístupu k výuce a učení, britská část týmu s povděkem glosovala rozvoj partnerského vztahu škol a univerzity v průběhu akčního výzkumu. Právě tato prezentace naznačila cesty, kterými by mohla být redukována vzdálenost mezi výzkumem a reálným světem vzdělávání.

Velkou dynamikou, kvalitními příspěvky a množstvím zájemců se, jak už bylo zmíněno, vyznačovaly ty sekce či oblasti, kde v rámci EERA působí takzvané „sítě“ (přehled sítí a odkazů na jejich členy lze nalézt na <http://www.eera.ac.uk/special.html>). Sítě jsou jakési komunity uvnitř EERA, které často dlouhodoběji a na různých bázích sdružují odborníky ve výzkumu dané oblasti. To platí například o odborném vzdělávání a výcviku (sít VETNET), nebo o tzv. „výzkumu kurikula“ (sít ECUNET). Za pojmem výzkum kurikula je třeba vidět nejen velké mezinárodní výzkumy, jako je TIMMS, ale především snahu porozumět fungování určitých obsahů učiva v rozvoji jedince (hlavními podtématy zde byly občanská a mediální výchova, ale také matematika).

Mezi preferovaná témata se prosadila také dnes často zmiňovaná zkratka ICT – znovu a znovu jsou přezkoumávány různé aspekty práce s moderními informačními technologiemi, od postojů k jejich využívání, přes přezkoumávání efektivitu učení při práci s nimi, až ke kooperativnímu učení prostřednictvím sítí. V oblasti vyššího vzdělávání je kladen důraz na jeho úspěšnost a na vazbu na trh práce. Zajímavými a osobitými stálicemi programu jsou filozofie výchovy a dějiny pedagogiky, velký zájem byl věnován také sekci inkluzivního vzdělávání a jistě i některým dalším oblastem.

Ročenka

Už podruhé byl u příležitosti konference ECER publikován sborník označený jako Ročenka 2001. Příspěvky zde publikované byly vybrány z minulé, Edinburské konference. Jejimi editory byli stejně jako u ročenky předcházející výše zmínění Christopher Day a Dolf van Veen. Ročenka usiluje o to být skutečně výkladní skříní evropského pedagogického výzkumu, tomu je přizpůsoben také výběr témat. Nalezneme zde příspěvky psané výzkumníky muži i ženami, reprezentující hlavní evropské regiony, malé výzkumy zpracovávané uvnitř jednotlivých zemí i mezinárodní srovnávací studie, výzkumy kvalitativní i kvantitativní. Navíc je vnímána jako „část rozvoje celoevropské diskuse o pedagogic-

kém výzkumu a užití pedagogického poznání a myšlenek“ (z předmluvy Martina Lawna), z čehož jsou cítit určité ambice s ročenkou spojené.

Ročenka je rozčleněna do pěti částí: Hodnoty ve vzdělávání, Učitelství, Učitelé, Učení a Ohrožená mládež. V oblasti první – Hodnoty ve vzdělávání – patří mezi nejčastěji užívaná slova občanství, které je zde nahlíženo z mnoha stran. Jako příklad lze jmenovat chorvatský výzkum hodnot v kurikulu elementární školy, jehož autorkou je Jasminka Ledic, který zajímavě nahlíží téma dominantních národních hodnot. V oblasti učitelství se můžeme dočíst mnohé o tom, jak se studium odráží na studentech učitelství a jak „vzniká“ učitel. Zajímavostí zde jistě vyniká mj. příspěvek analyzující přínos zkušenosti studentů učitelství s rolí výzkumníka v oblasti vzdělávání (John Col-dron a Robin Smith).

V části věnované tématu učitel se setkáváme s velkou šíří témat od hledání společných prvků „konstruktů“ učitele v různých zemích, přes analýzu příběhů (lépe by bylo říci narativních interview) ředitelů škol, až k postavení učitele vůči rodičům. V části nazvané Učení je mnoho prostoru věnováno procesům učení z pohledu žáků a studentů, přičemž dobré bude jistě zmínit studii věnovanou problému interakce v prostředí kooperativního učebního prostředí vytvářeného v elektronických sítích (Vic Lally). Studie na toto téma totiž u nás postrádáme. A konečně poslední sada příspěvků – Ohrožená mládež – ilustruje možné přístupy empirických výzkumníků k tomuto jistě aktuálnímu tématu.

Od osudu výše zmíněné ročenky se můžeme odrazit při pohledu do budoucna konferencí ECER. Tento sborník s vrocením 2001 je teprve druhým, ale také posledním tohoto typu. Sebestřednější publikace vydávaná jednou ročně má nevýhodu ve značné nepružnosti publikování. Při hledání flexibilnějšího řešení hodlá Evropská asociace pedagogického výzkumu sáhnout po časopisecké formě. Snad právě to umožní výzkumu být blíže pedagogické praxi.

Výhled do budoucnosti

Přínos asociace podle mého závisí především na výzkumnících samotných, jejich volbě témat a jejich schopnosti tato témata prezentovat. V tomto směru je dobrou zprávou existence sítě uvnitř EERA, které zakládají funkční evropskou výzkumnickou komunitu. Snad právě tyto sítě budou hncím motorem dalších konferencí. První příležitost si tuto tezi ověřit bude v Lisabonu 11. – 14. září 2002. Další informace o této konferenci je možno získat na stránkách EERA: <http://www.eera.ac.uk/events.html>.